



Sygn. akt IV CSK 362/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 kwietnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Myszka (przewodniczący)
SSN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)
SSN Krzysztof Strzelczyk

w sprawie z powództwa M. W. i U. W.
przeciwko (...) Zakładowi Ubezpieczeń Spółce Akcyjnej w W.
o zadośćuczynienie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 6 kwietnia 2017 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 3 lutego 2016 r., sygn. akt I ACa (...),

- 1) uchyla zaskarżony wyrok, zmienia wyrok Sądu Okręgowego w L. z dnia 28 maja 2015 r., sygn. akt I C (...) w punktach II, III i IV (drugim, trzecim i czwartym) w ten sposób, że oddala powództwo i nie obciąża powodów kosztami procesu;**
- 2) nie obciąża powodów kosztami postępowania apelacyjnego i kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 28 maja 2015 r. oddalił powództwo powodów – U. i M. W. obejmujące odszkodowanie za pogorszenie ich sytuacji życiowej w związku ze śmiercią ich córki (art. 446 § 3 k.c.). Zasadził natomiast na rzecz powodów tytułem zadośćuczynienia po 50.000 zł za doznaną przez nich krzywdę.

Rozstrzygnięcie to zapadło na podstawie następujących ustaleń faktycznych.

W wypadku komunikacyjnym w dniu 6 sierpnia 1996 r. zginęła małoletnia córka powodów. Sprawca wypadku został skazany wyrokiem sądu karnego. Zmarła córka była drugim z trójki dzieci powodów. Powodowie po wypadku odczuwali intensywnie brak córki i odczuwają ten brak do chwili obecnej, leczyli się i nadal leczą się psychiatrycznie. Powódka ma kłopoty ze snem, przyjmuje leki antydepresyjne. Sądy meriti ustaliły w szczególności także inne elementy sytuacji osobistej i majątkowej obojga powodów. Pozwany ubezpieczyciel wypłacił powodom w 1998 r. po 6.000 zł jako odszkodowanie za pogorszenie ich sytuacji życiowej po śmierci córki, odmówił natomiast wypłaty dalszych kwot, w tym z tytułu roszczeń na podstawie art. 448 k.c. w zw. z art. 24 k.c.

W obecnym postępowaniu powodowie dochodzą po 50.000 zł tytułem odszkodowania za pogorszenie ich sytuacji życiowej, ewentualnie wskazanych kwot jako zadośćuczynienia za doznaną krzywdę w wyniku śmierci osoby najbliższej. Uznając roszczenie co do zasady, strona pozwana kwestionowała natomiast wysokość zgłoszonych roszczeń powodów.

Sąd Okręgowy oddalił żądanie powodów, obejmujących odszkodowanie za znaczne pogorszenie ich sytuacji życiowej (art. 446 § 3 k.c.), przyjmując, że wypłacone przez ubezpieczyciela kwoty po 6.000 zł w pełni czynią zadość temu żądaniu oraz zasądził na rzecz powodów kwoty po 50.000 zł tytułem zadośćuczynienia za krzywdę. Jako podstawę rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy wskazał art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c.

W wyniku apelacji strony pozwanej Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok jedynie w ten sposób, że datę początkową biegu odsetek za opóźnienie

ustalił na dzień 28 maja 2015 r. (zamiast na dzień 18 grudnia 2013 r.) i oddalił apelację w pozostałej części (pkt I i II wyroku). Sąd drugiej instancji uznał zasadność rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego i wyjaśnił, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego od 2010 r. zostało już utrwalone jednolite stanowisko, zgodnie z którym spowodowanie śmierci osoby fizycznej deliktem sprzed dnia 3 sierpnia 2008 r. może stanowić naruszenie dobra osobistego rodziny zmarłego w postaci szczególnej więzi rodzinnej. Uzasadniało to przyznanie osobom bliskim zmarłego zadośćuczynienia na podstawie art. 24 § 1 k.c. w zw. z art. 448 k.c. Sąd Apelacyjny podzielił to stanowisko i argumentację prawną leżącą u jego podstaw. Wyjaśnił też szerzej, dlaczego nie doszło do przedawnienia roszczenia powodów o zadośćuczynienie, które zostało zgłoszone ubezpieczycielowi w dniu 11 lutego 1998 r. Według Sądu Apelacyjnego, przewidziany w art. 442 k.c. dziesięcioletni termin przedawnienia, liczony na nowo (od dnia 20 sierpnia 1998 r. tj. daty zawiadomienia przez ubezpieczyciela powodów o przyznaniu odszkodowania w wysokości 6.000 zł), nie upłynął przed dniem 10 sierpnia 2007 r. (tj. przed dniem wejścia w życie przepisu art. 442 § 2 k.c.).

W skardze kasacyjnej pozwanego ubezpieczyciela podniesiono naruszenie przepisów postępowania art. 231 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c., art. 378 § 1 k.p.c. i art. 391 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c. Ponadto wskazywano naruszenie art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. (w brzmieniu sprzed dnia 28 grudnia 1996 r.), art. 3 k.c. i art. 442 k.c.

Skarżący wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku w części oddalającej apelację pozwanego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, ewentualnie – o zmianę zaskarżonego wyroku w części zaskarżonej i oddalenie powództwa.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Sądy meriti orzekały na podstawie tych samych ustaleń faktycznych, z których wynikało, że do tragicznego wypadku komunikacyjnego doszło w sierpniu 1996 r., a powodowie zgłosili ubezpieczycielowi ten wypadek w lutym 1998 r. i zażądali odszkodowania w związku ze śmiercią osoby bliskiej. Pozwany ubezpieczyciel konsekwentnie negował możliwość przyznania powodom

zadośćuczynienia, wypłacił im natomiast po 6.000 zł odszkodowania na podstawie art. 446 § 3 k.c. z tytułu znacznego pogorszenia ich sytuacji życiowej.

W związku z treścią zgłoszonych zarzutów prawa materialnego nasuwa się zasadnicza kwestia, czy w związku datą wypadku drogowego (sierpień 1996 r.) możliwe byłoby de lege lata przyznanie powodom zadośćuczynienia pieniężnego w związku ze śmiercią córki. Istnieje zatem potrzeba przesądzenia powstania odpowiedzialności ubezpieczyciela w omawianym zakresie. Dalszą, wtórną kwestią jest już ewentualne przedawnienie roszczeń powodów o zadośćuczynienie.

Zagadnienie powstania odpowiedzialności ubezpieczyciela należy rozstrzygnąć w sensie negatywnym. Ogólna konstatacja Sądu Apelacyjnego, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego (od 2010 r.) utrwalone jest stanowisko o możliwości przyznania zadośćuczynienia w razie śmierci osoby bliskiej spowodowanej deliktem, wyrządzonym także przed dniem 3 sierpnia 2008 r., nie uwzględnia jednak wskazanej w skardze kasacyjnej ewolucji stanu prawnego. Dotyczą one przede wszystkim treści art. 24 § 1 k.c. i art. 448 k.c.

W okresie, w którym zdarzył się wypadek samochodowy (sierpień 1996 r.), obowiązywał art. 448 k.c., który miał inną treść niż de lege lata. Stanowił, on że w razie umyślnego naruszenia dóbr osobistych poszkodowany może żądać, niezależnie od innych środków niezbędnych do usunięcia skutków wyrządzonej szkody, ażeby sprawca uiścił odpowiednią sumę pieniężną na rzecz PCK. Istotne zmiany w art. 24 § 1 k.c. i art. 448 k.c. wprowadzono ustawą z dnia 23 sierpnia 1996 r. o zmianie ustawy – kodeks cywilny (Dz.U. z 1996 r., nr 114, poz. 542) która weszła w życie w dniu 28 grudnia 1996 r. Przepis art. 24 § 1 k.c. został zmodyfikowany w ten sposób, że dodano w nim stwierdzenie, że na zasadach przewidzianych w kodeksie poszkodowany (w związku z naruszeniem jego dobra osobistego) może również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny. Uzyskał nowe brzmienie także art. 448 k.c., w którym przewidziano wprost możliwość uzyskania przez pokrzywdzonego zadośćuczynienia pieniężnego w związku z doznaną krzywdą, spowodowaną naruszeniem dobra osobistego. Skoro w ustawie z dnia 23 sierpnia 1996 r. nie przewidziano odpowiednich przepisów intertemporalnych to należy w

tym zakresie odwołać się do ogólnych praw intertemporalnych zawartych w ustawie z dnia 23 kwietnia 1964 r. - przepisy wprowadzające kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r. Nr 16, poz. 94 ze zm.). Chodzi tu o przepisy art. XXVI i art. XLIX tej ustawy. Oznacza to, że do stosunków obligacyjnych prawnych (także odszkodowawczych), powstałych przed wejściem w życie ustawy z dnia 23 sierpnia 1996 r., stosuje się w zasadzie przepisy dotychczasowe, a nie przepisy nowe. Ustawa ta miałaby zastosowanie do zobowiązań powstałych przed wejściem w życie w przypadkach określonych w art. XLIX przepisów wprowadzających k.c.

Jednakże taka sytuacja nie zachodzi w rozpoznawanej sprawie. W związku z tym należy podzielić stanowisko skarżącego, że nowelizacja art. 448 k.c. i art. 24 § 1 k.c. (w 1996 r.) miała na celu niewątpliwie umocnienie pozycji prawnej poszkodowanego, jednakże taka zmiana legislacyjna nie ma mocy wstecznej i nie odnosi się do roszczeń powstałych przed wejściem w życie ustawy z dnia 23 sierpnia 1996 r.

Jeżeli zatem w orzecznictwie Sądu Najwyższego istotnie pojawiła się wyraźna tendencja do przyjmowania, że spowodowanie śmierci czynem niedozwolonym przed dniem 3 sierpnia 2008 r. (tj. przed zmianą art. 446 k.c.) może także uzasadniać powstanie roszczenia o zadośćuczynienie na podstawie art. 24 § 1 k.c. w zw. z art. 448 k.c., to na pewno taka podstawa prawna zadośćuczynienia nie mogła być formułowana jeszcze przed zmianą art. 24 § 1 k.c. i art. 448 k.c. przepisami wspomnianej ustawy z dnia 23 sierpnia 1996 r.

Należy zatem podzielić podniesione w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 28 grudnia 1996 r., tj. w okresie wypadku samochodowego. Naruszenie to stanowi wystarczającą przyczynę uchylenia zaskarżonego wyroku, zmiany wyroku Sądu Okręgowego z dnia 28 maja 2015 r. (w pkt II, III i IV) i oddalenia powództwa. Powodów nie obciążono kosztami postępowania apelacyjnego i kasacyjnego przy uwzględnieniu treści art. 102 k.p.c.

aj....jw

r.g.